

**УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО ГЕОГРАФИЯ И ИКОНОМИКА ЗА IX КЛАС
(ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНА ПОДГОТОВКА ПО РАМКОВИ УЧЕБНИ ПЛАНОВЕ**

ПО ЧЛ. 12, АЛ. 2, Т. 5 – 14, Т. 16 – 18, Т. 20 – 21, Т. 23 – 24 ОТ НАРЕДБА № 4 ОТ 30 НОЕМВРИ 2015 Г. ЗА УЧЕБНИЯ ПЛАН)

КРАТКО ПРЕДСТАВЯНЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА

Обучението по география и икономика в **девети** клас е насочено към развитие на ключови компетентности чрез овладяване на знания, умения и отношения, свързани с политическата и социално-икономическата организация на обществото, регионите в света и страните в тях. Основната цел е те да намерят смисъл от наученото и да открият приложението му в нови и непознати ежедневни ситуации. От тях не се изисква безцелно запаметяване на данни и факти, а разбиране и възприемане на географията като наука и на подходите и средствата при използване на географското знание за личностна, професионална и социална реализация.

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО ЗА ПОСТИГАНЕ НА ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНА ПОДГОТОВКА В КРАЯ НА КЛАСА

Области на компетентности	Знания, умения, отношения
Социално-икономическа география	<p>Обяснява промените в съвременната политическа карта, причините за тях и основните форми на политическа организация на обществото.</p> <p>Анализира населението на света по основни демографски показатели; коментира проблеми на демографското и социалното развитие.</p> <p>Класифицира селищата по различни признаци; обяснява същността, формите и коментира последиците от урбанизацията.</p> <p>Обяснява влиянието на факторите за развитие на световната икономика и териториалното ѝ разположение; знае основните белези и механизми на пазарната икономика и показатели за икономическо развитие.</p> <p>Характеризира структурата и териториалната организация на икономиката; коментира проблемите и съвременните тенденции в развитието им.</p>

<p>География на континентите и страните</p>	<p>Описва регионалната подялба на света: назовава признака за подялба и определя географското положение на съответните региони.</p> <p>Демонстрира знания за политическите промени в континентите; познава дейността на международни и регионални организации и коментира значението им.</p> <p>Характеризира специфични особености на регионите в света.</p> <p>Коментира уникалното в природния, демографския и икономическия облик на страни, представителки на региони в света.</p>
<p>Географска информация</p>	<p>Идентифицира и локализира географски и икономически обекти по карта.</p> <p>Интерпретира географска и икономическа информация от различни източници. Генерира и представя географска и икономическа информация в различни форми.</p>

УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
<p><u>Социално-икономическа география</u></p> <p>Политическа организация на обществото.</p> <p>Политическа карта на света</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Сравнява основни политически системи (демократична и тоталитарна). • Обяснява основни характеристики на държавата и органите на властта. • Обяснява с примери основните етапи и съвременната динамика при формиране на политическата карта на света, Европа и Балканите. • Групира страни по различни признаци (географско положение, форма на управление, държавно устройство). 	<p>природногеографско положение</p> <p>политикогеографско положение</p> <p>икономогеографско положение</p>

<p>Брой, разпределение и движение на населението в света</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Обяснява промените в броя и разпределението на населението. • Характеризира движението на населението (естествено и механично движение). • Обяснява съвременни демографски проблеми. • Сравнява демографската ситуация (демографска криза и демографски взрив) и демографската политика в различни страни. • Разбира политиките за решаване на демографския проблем. 	
<p>Структура на населението в света</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Характеризира избрани видове структури на населението (полова, възрастова, религиозна, езикова и структура на заетостта). • Разкрива връзката между структурата и движението на населението. • Интерпретира информация за населението в света от различни източници. 	<p>полово-възрастова пирамида</p>
<p>Селища и урбанизация</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Обяснява факторите за възникване и развитие на селищата. • Класифицира селища по различни признаци. • Обяснява същността и особеностите на урбанизацията. • Характеризира основните форми на урбанизацията. • Коментира последиците от урбанизацията. 	<p>субурбанизация, агломерация, мегалополис</p>
<p>Световна икономика</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Разбира същността и съвременната структура на световната икономика. • Обяснява влиянието на географското положение, природногеографските и социално-икономическите фактори за развитие на световната икономика. • Разбира особеностите на пазарната икономика. • Разграничава стойностни и натурални показатели за икономическо развитие. • Дефинира брутен вътрешен продукт и брутен национален продукт. • Коментира „кръговата икономика“ като тенденция в развитието на световната икономика. • Групира страни по степен на икономическо развитие. 	<p>икономика икономически сектор научно-технически фактор демографски фактор</p>

<p>Първичен сектор. Земеделие - обща характеристика</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Познава същността и структурата на първичния сектор. • Характеризира добив на полезни изкопаеми, дърводобив, лов и риболов.* • Разбира същността, значението, особеностите и факторите за развитие на земеделието. • Разграничава типовете земеделие. 	<p>агротехнически мероприятия екстензивно земеделие интензивно земеделие</p>
<p>Растениевъдство и животновъдство</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Характеризира растениевъдството (зърнени култури: пшеница, царевица, ориз, технически култури: влакнодайни, маслодайни, захародайни, тонизиращи култури, цитрусови култури, овощарство, зеленчукопроизводство, лозарство). * • Характеризира животновъдството (говедовъдство, свиневъдство, овцевъдство, птицевъдство, бубарство). * • Интерпретира информация за земеделието от различни източници. • Коментира продоволствения проблем. 	<p>продоволствен проблем</p>
<p>Вторичен сектор</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Разбира същността, значението и структурата на вторичния сектор. • Обяснява влиянието на факторите за развитие на вторичния сектор. • Коментира проблемите и съвременните тенденции в развитието на вторичния сектор. 	
<p>Енергетика</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Характеризира енергетиката. * • Обяснява промените в потреблението на енергийни източници. • Интерпретира информация за енергетиката от различни източници. • Дискутира тенденции в развитието на енергетиката. 	<p>енергиен баланс</p>
<p>Металургия, машиностроене и химическа промишленост</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Характеризира металургия (черна и цветна металургия), машиностроене и химическа промишленост (производство на органични и неорганични продукти).* • Обяснява връзката между металургията и машиностроенето и значението им за социално-икономическото развитие на страните. • Обяснява промените в развитието на машиностроенето. • Оценява значението на химическата промишленост за решаването на глобални проблеми и за развитието на „кръговата икономика“. 	<p>специализация и коопериране на производството високотехнологични производства</p>

<p>Лека и хранително-вкусова промишленост</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Разбира същността и структурата на леката и на хранително-вкусовата промишленост. • Разпознава производствата на леката промишленост (кожаро-кожухарска, обувна, трикотажна, шивашка) по характерните им особености. • Характеризира текстилната и хранително-вкусовата промишленост. * • Оценява социалната значимост на леката и на хранително-вкусовата промишленост. • Решава географски казуси, свързани с местоустановяване на промишлено производство. 	
<p>Третичен сектор. Транспорт</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Разбира същността, значението и структурата на третичния сектор. • Обяснява влиянието на факторите за развитие на третичния сектор. • Оценява социалната значимост на третичния сектор. • Характеризира транспорта като икономическа дейност. * • Решава географски казуси, свързани с транспорта. 	<p>транспортна система транспортна инфраструктура</p>
<p>Външноикономически връзки. Търговия и туризъм</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Разбира същността и основните форми на външноикономическите връзки. • Характеризира търговията и туризма като икономически дейности. * • Интерпретира информация за външно-икономическите връзки от различни източници. • Представя особеностите на главни туристически райони в света и туристически маршрути в тях, вкл. чрез информационни технологии. 	<p>търговски баланс, внос и износ туристически ресурси</p>
<p>Световни и регионални организации</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Познава целите, дейността и структурата на ООН (ФАО, ЮНЕСКО, СТО), НАТО, ЕС (Европейски парламент, Европейска комисия, Съвет на Европейския съюз, Европейски съд) и ОПЕК. • Познава формите и динамиката на интеграцията в ЕС. • Коментира ролята на международното сътрудничество за решаване на глобални и регионални проблеми. • Представя информация за международни организации, вкл. чрез информационни технологии. 	

<p><u>География на континентите и страните</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Характеризира регионите: Европа, Азия, Северна и Южна Америка, Африка и Австралия и Океания чрез анализ на общогеографска и тематична карта. • Създава географска характеристика на избрани страни от Европа (Нидерландия, Русия, Италия), Азия (Индия, Индонезия, Южна Корея, Казахстан), Северна Америка (САЩ и Канада), Южна Америка (Венецуела и Чили), Африка (Алжир и Нигерия) и Австралийски съюз и Океания. • Представя държава от региона в различна форма вкл. в дигитален формат. • Решава/отговаря на географски въпроси/казуси за регион/държава в текст, графика, картографско изображение, вкл. чрез информационни технологии. • Коментира уникалното за регион/държава и за избрани регионални организации. 	<p>Съвет на Европа</p> <p>АСЕАН</p>
---	---	-------------------------------------

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНО ПРОЦЕНТНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАДЪЛЖИТЕЛНИТЕ УЧЕБНИ ЧАСОВЕ

За нови знания	45%
За упражнения (дейности)	36%
За преговор	2%
За обобщение	6%
За контролни работи	11%

Допълнителни уточнения за конкретния учебен предмет география и икономика

Годишният брой часове за изучаване на учебния предмет география и икономика в IX клас е определеният годишен брой часове в прилагания в училището рамков учебен план.

- При реализация на програмата спазването на последователността в темите е задължително.
- Разпределението на съдържанието в подтеми се прави по преценка на този, който използва учебната програма, и в зависимост от целта – от автори на учебници при разработване на отделни урочни статии или от учители при планиране и реализиране на отделния учебен час, като учителят може да прецени различно от предложеното в учебника разпределение на съдържанието в подтеми.

* Съществени признаци при характеристика на:

промишленост и производствена/икономическа дейност: значение, особености, фактори за развитие и териториално разположение, структура и проблеми;

регион: географско положение, природни ресурси, население, икономика, избрани регионални организации и специфични проблеми на регион;

държава: географско положение, природни ресурси, население, икономика, столица и главни градове.

- При изучаване на **регионите** на учениците се дава възможност да ги характеризират чрез анализ, сравнение и обобщение на статистически данни от таблица, диаграма, полово-възрастова пирамида и на информация от текстови източници с географско и икономическо съдържание.

- При създаването на географска характеристика на **страна** ученикът извършва анализ на общогеографска и тематична карта; анализ, сравнение и обобщение на статистически данни от таблица, графика, диаграма, полово-възрастова пирамида и на информация от текстови източници с географско и икономическо съдържание.

- В подбора на ситуации за представяне на изучаваните теми и проблеми и на задачите за прилагане на усвоените знания, умения и отношения следва да се задават практически и научни въпроси и казуси, съобразени с възрастовите особености на учениците.

- Необходимо условие за постигане на целите на обучението по география и икономика в IX клас е да се даде възможност на ученика да: открие специфичното и уникалното на регионите и държавите; да прави анализи, сравнения, обобщени изводи, като използва статистически, графични и текстови източници на географска и икономическа информация, както и информационни технологии и интернет за търсене и представяне на собствени решения на географски казуси и отговори на научни въпроси и изразяване на личностна позиция по глобални и регионални проблеми.

- По своя преценка учителят може съобразно интересите на учениците, да въведе и приложи и други единични понятия и факти, с които да представи по-пълна географска картина, без това да довежда до възпроизвеждането на определенията им.

СПЕЦИФИЧНИ МЕТОДИ И ФОРМИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА ПОСТИЖЕНИЯТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Съотношение при формиране на срочна и годишна оценка:

Текущи оценки (от устни и писмени изпитвания, от дейности)	40%
Оценки от контролни работи	30%
Оценки от други участия (работа в час, изпълнение на домашни работи, работа по проект др.)	30%

ДЕЙНОСТИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА КЛЮЧОВИТЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ, КАКТО И МЕЖДУПРЕДМЕТНИ ВРЪЗКИ

Ключови компетентности	Дейности
Компетентности в областта на българския език	Дефинира, описва, обяснява, сравнява, разграничава, съотнася, групира, характеризира (описва и обяснява съществени признаци и особености), анализира, коментира географски обекти, процеси и явления; изказва обобщени изводи; оценява значението на обекти, процеси, явления. Изразява мнение по географски въпроси. Дискутира географски проблеми и предлага начини за решаването им. Съставя текст по зададени параметри (обхват, обем, стил. и др.), вкл. есе. Генерира и интерпретира географска и икономическа информация от различни източници, вкл. работа с документи. Разбира, използва, съпоставя, оценява и осмисля различни по формат текстове (непрекъснат – писмена реч, организирана в изречения, структурирани в абзаци; прекъснат – таблица, графика, диаграма, списък, изображение и др.; смесен – комбинация от прекъснат и непрекъснат текст), включително и дигитални, за изпълнение на определени географски задачи и казуси.
Математически компетентности и основни компетентности в природните науки и технологиите	Познава основни понятия, закономерности, процеси и явления; идентифицира и локализира географски обекти по карта. Чете географска карта и анализира различни видове графики, диаграми и други графични изображения. Сравнява, разграничава, съотнася, групира, класифицира, характеризира, анализира, коментира географски обекти, процеси и явления. Формулира рационални доказателства за изразявани на тези. Оценява значението на обекти, процеси, явления. Изразява мнение по географски въпроси. Нанася географски и други обекти в картосхема. Изработва схеми, таблици, карти. Генерира и интерпретира географска и икономическа информация от различни източници, вкл. работа със статистически материали, и предвижда в определени рамки очакван резултат.
Дигитална компетентност	Използва електронно базирани информационни източници за търсене, събиране, интерпретиране, представяне и обмен на конкретна географска и икономическа информация. Използва информационните технологии за създаване и представяне на продукти от изпълнение на конкретна задача.
Умения за учене	Упражнява самоконтрол при индивидуално и/или екипно изпълняване на дидактически и/или комуникативни задачи, както и при учене с цел оптимизиране на собствения стил на учене и

	изграждане на обективна самооценка. Работи с всички елементи на учебника. Съставя план-конспект.
Социални и граждански компетентности	Изразява мнение, коментира географски въпроси. Участва в интерактивни дейности. Решава казуси и аргументира решения. Коментира и работи в екип. Наблюдава и коментира учебни/научно-популярни/документални филми.
Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт	Прогнозира резултати от въздействия на човека върху природата. Осъзнава необходимостта от опазване на околната среда.

Ключови компетентности	Междупредметни връзки
Компетентности в областта на българския език	<u>Български език и литература:</u> Използва знания и развива умения за работа с текст, както и умения за устно и писмено изразяване по зададена тема. Подбира и извлича съществена информация от научни и от медийни (откъси от) текстове. Сравнява и анализира различни гледни точки при участие в диалог и дискусия съобразно комуникативната цел. Формулира своя гледна точка и защитава верността ѝ. Използва библиографска справка. Използва знания и развива умения за работа с терминологичен речник. Обогаत्या се езиковата култура с нови термини и понятия.
Общуване на чужди езици	<u>Чужди езици:</u> Използва знания и развива чуждоезикова култура в процеса на проучване на допълнителна географска информация. Разширява и задълбочава межкултурните компетентности.
Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и технологиите	<u>Математика:</u> Използва и развива умения за създаване на графики и интерпретация на данни. Развива и обогатява логическото и пространственото мислене. <u>Биология и здравно образование:</u> Използва и задълбочава знанията за екологични фактори. Обогаत्या екологичната култура в процес на осъзнаване на връзките природа – общество – стопанска дейност. <u>Химия и опазване на околната среда:</u> Разширява химико-технологичните знания за използване на природни ресурси в икономическите дейности. <u>Физика и астрономия:</u> Обогаत्या знанията за приложните аспекти на физичните явления и процеси.
Дигитална компетентност	<u>Информационни технологии:</u> Използва умения за търсене и организиране на информация и

	<p>развива критичноотношение към електронно базирани информационни източници. Използва и разширява умения за създаване и представяне на продукти от изпълнение на конкретна задача. Развива дигитална култура.</p>
Умения за учене	<p><u>Български език и литература, чужди езици:</u> Използва и развива умения за съставяне и използване на план-конспект, за използване на дидактическите елементи на учебника, учебни помагала и други учебни материали.</p> <p><u>Информационни технологии:</u> Развива дигитална грамотност. Развива асоциативна, емоционална, визуална и двигателна памет. Осъзнава слабите страни и оптимално използва силните страни на собствения стил на учене.</p>
Социални и граждански компетентности	<p><u>Философия:</u> Използва и затвърждава понятията за население, нация, тоталитаризъм и демокрация, пазарно стопанство. Използва и разширява знанията за политическите системи в съвременния свят. Развива критическо мислене и рационална аргументация. Развива умения за работа в екип, за аргументирано вземане на решения, за решаване на проблеми. Развива нагласа за етническа и културна толерантност и диалог.</p> <p><u>История и цивилизации:</u> Използва знанията, свързани с организацията на обществото - държавна територия, държавна граница, органи на властта: законодателна, изпълнителна, съдебна; форма на държавно управление: република, монархия, абсолютна монархия, теократична монархия; миграции. Развива умения за ориентиране по картата и пространствено локализиране.</p> <p><u>Български език и литература:</u> Развива умение за изслушване, сравняване и оценяване на различни гледни точки при участие в диалог и в дискусия, проявява толерантност при оспорване на мнение, различно от собственото.</p> <p><u>Български език и литература, информационни технологии, технологии и предприемачество:</u> Развива умения за работа в екип.</p> <p><u>Информационни технологии:</u> Познава и спазва правилата за безопасна работа с компютър. Формира уважение към правото на интелектуална собственост.</p>
Инициативност и предприемчивост	<p><u>Технологии и предприемачество:</u> Формира и задълбочава знанията за основни икономически понятия - пазарно стопанство, пазарен механизъм, борси, държавен бюджет, агротехнически мероприятия, минерални торове, биотехнологии в ХВП, основни принципи на икономическа интеграция: свобода на движение на стоки и услуги, работна сила, капитали. Развива умение за решаване и рационално аргументиране на казуси, свързани с развитието и локализацията на икономическите дейности.</p>

	<u>Биология и здравно образование:</u> Подкрепя дейности, насочени към опазване на околната среда.
Културна осъзнатост и творчество	<u>Български език и литература, чужди езици:</u> Изразява впечатления и чувства за географски обекти, настроения, мисли, както и позиция по проблеми. Формира единични понятия за културни и исторически забележителности в различни региони. <u>Изобразително изкуство:</u> Естетически оформя графични изображения и мултимедийни продукти. Развива обща култура и естетически усет.
Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт	<u>Биология и здравно образование:</u> Осъзнава необходимостта от опазване на околната среда.